

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного університету
«Житомирська
політехніка» доктору економічних
наук, професору
Петруку О.М.

ВІДГУК

офіційного опонента,
доктора економічних наук, професора
ТРУСОВОЇ Наталі Вікторівни
професора кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного
на дисертаційну роботу

Фарапонова Геннадія Анатолійовича

на тему: «Фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

В умовах євроінтеграції України до фінансового простору ЄС, реформування небанківського фінансового сектору та пенсійної системи, потреби забезпечення повоєнної відбудови фінансовими ресурсами питання ефективної фінансової політики у сфері регулювання ринку небанківських фінансових установ України (НБФУ) набуває особливої актуальності. Серйозної уваги потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання, посилення інституційної спроможності регуляторів за учасниками ринку: страховими, фінансовими, лізинговими компаніями, кредитними спілками, інституційними інвесторами тощо. Останні зміни в середовищі функціонування НБФУ України після реформи «спліт», формування ефективної, результативної та якісної стимулюючої фінансової політики є необхідною передумовою майбутньої фінансової стабільності фінансового сектору в цілому.

Серйозної гостроти цій проблематиці надає повномасштабна збройна агресія проти України. Небанківський фінансовий сектор під час війни працює в умовах високої невизначеності та ризиків, але його головна особливість це — адаптивність. НБФУ швидше змінюється під нові реалії, хоча й має менший запас міцності, ніж банки.

Вищезазначене свідчить про актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Фарапонова Геннадія Анатолійовича. Тема дисертаційної роботи є актуальною та практично значущою, що підтверджується її зв'язком з науково-дослідною роботою за темою: НДР «Фінансові механізми забезпечення соціально-економічного розвитку України», (номер державної реєстрації 0121U114009), у межах якої досліджено вплив фінансової політики держави на розвиток ринку небанківських фінансових установ та сформовано рекомендації для вдосконалення фінансової політики на страховому, фондовому, інвестиційному ринках в умовах пенсійної реформи.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані в дисертації наукові результати, узагальнення та рекомендації характеризуються достатнім рівнем аргументованості та логічної послідовності. Обґрунтованість представлених наукових положень роботи базується на вивченні нормативно-правової бази, аналізі статистичних даних, критичній оцінці провідних вітчизняних та зарубіжних досліджень.

Побудова роботи відзначається внутрішньою логікою та організованістю, що забезпечує досягнення визначеної мети та реалізацію поставлених дослідницьких завдань. Представлений матеріал і спосіб його викладення засвідчують цілісний характер дослідження та свідчать про самостійне вирішення автором важливих наукових та прикладних питань.

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст та структура роботи узгоджується з її назвою, метою та завданнями досліджень. Наукові положення викладені конкретно, аргументовано, висновки й рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

Досягнення поставленої у роботі мети та сформованих завдань стало можливим завдяки використанню загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дало змогу обґрунтувати висновки дисертаційної роботи і засвідчити можливість їх до використання в подальших дослідженнях та практичній діяльності. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є достовірними, науково обґрунтованими та аргументованими.

Наукове значення дисертації, достовірність і новизна наукових положень підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, апробацією його результатів під час обговоренням їх на 4-х всеукраїнських науково-практичних конференціях. Порушення академічної доброчесності у дисертації не виявлено, є посилання на відповідні джерела інформації та дотримано усіх норм законодавства про авторське та суміжні з ним права.

Наукова новизна результатів дослідження

Дисертаційна робота Фарапонова Г.А. є комплексним, ґрунтовним дослідженням, спрямованим на вирішення актуального наукового завдання щодо обґрунтування та поглиблення теоретичних засад формування та реалізації фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ України й розробки практичних рекомендацій щодо її удосконалення в контексті забезпечення макрофінансової стабільності економіки та інтеграції країни до фінансового простору ЄС.

До найбільш вагомих результатів дисертації можна віднести такі наукові положення.

Удосконалено трактування поняття «фінансова політика на ринку НБФУ» із застосуванням комплексного підходу (це послідовна цілеспрямована управлінська діяльність держави, яка передбачає формування комплексу фіскальних, монетарних (грошово-кредитних), валютних, інвестиційних та інших механізмів розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, акумульованих НБФУ для їх спрямування та ефективного використання в національній економіці, а також створення передумов макрофінансовій стабільності сектору НБФУ для надання важливих фінансових послуг), що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє поєднати секторальну, просторову та управлінську складові фінансової політики, визначити механізми впливу на розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів НБФУ для сприяння макрофінансовій стабільності, особливо в кризових умовах, акцентувати увагу на наявних ризиках сектору в умовах зростання ролі фінансового посередництва. Уточнено сутність державного регулювання на ринку небанківських фінансових установ з використанням системного підходу (як складової фінансової політики розвитку ринку небанківських фінансових установ, що охоплює сукупність інструментів регулювання органів управління у цій сфері, спрямованих на впорядкування, унормування, формування організаційно-правових засад роботи учасників небанківського фінансового сектору при наданні споживачам небанківських фінансових послуг); (с. 38-40, таблиці 1.1 та 1.2).

Удосконалено складові фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ на макрорівні із застосуванням системного підходу (бюджетна, податкова, боргова, валютна, грошово-кредитна, інвестиційна), що дозволило розглядати ринок фінансового посередництва у тісному взаємозв'язку із фінансовим сектором та запропонувати класифікацію інструментів фінансової політики за окремими сегментами ринку (валютний, кредитний ринок, ринок цінних паперів, страховий, інвестиційний ринок) та підтипом інструментів (загальні/ринкові, індивідуальні, обов'язкові, нефінансові, корпоративні). В середовищі діяльності фінансових посередників додатково виокремлено інструменти саморегулювання за предметом регулювання (економічна діяльність; фінансові операції; ділова етика) та інструменти загального врегулювання фінансового посередництва). Уточнення класифікації інструментів фінансової політики сприятиме поглибленню теоретичних засад фінансової політики НБФУ (с. 74-76, таблиця 1.8.).

Також удосконалено виокремлення факторів впливу на фінансову політику держави на ринках небанківських фінансових установ (політичні, економічні, соціальні, правові, інституційні, технологічні) та визначено пріоритетність впливу технологічних факторів, які обумовлюють вибір заходів фінансової політики в сучасних умовах цифрової економіки, спрямованих на використання цифрових технологій регуляторами, фінансовими посередниками, цифровізацію фінансових послуг та підвищення рівня цифрової грамотності населення (С. 191-192, таблиця 3.5.).

Окрім цього, удосконалено напрями розвитку фінансової політики та державного регулювання страхового ринку України з урахуванням європейської практики та норм Директиви «Платоспроможність II» від 25 листопада 2009 №2009/138/ЄС, що передбачають регулювання платоспроможності за спрощеним підходом; ліцензування на основі гнучкого підходу; покращення підзвітності страховиків; здійснення ризик-орієнтованого, пропорційного нагляду за страховими компаніями; регулювання інших аспектів діяльності. Запропоновано запровадити пруденційні інструменти нагляду, включаючи індикатори оцінювання ризиків страхових компаній для підтримки фінансової стабільності сегменту: коефіцієнт левериджу (співвідношення капіталу 1 рівня до сукупних активів та позабалансових зобов'язань) для недопущення надмірного боргового навантаження; коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) для недопущення дефіциту ліквідності; норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 7% від сукупного обсягу активів) для стимулювання інвестиційної активності страхових компаній; норматив загальної суми інвестування (не більше 30% від сукупного обсягу активів) за кожною установою. Впровадження

запропонованих напрямів сприятиме забезпеченню фінансової стабільності страхових компаній, стимулюванню інвестиційної діяльності страховиків та мінімізації ризику ліквідності; (С. 171-173).

Слід зазначити, що всі вищезазначені положення є підставою для висновку, що дисертаційна робота виконана на достатньо високому науковому рівні та має практичне значення і наукову цінність.

Значення результатів виконаного дослідження для науки і практики

Окремі положення роботи доведено до рівня практичних пропозицій. Довідки щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджують теоретичну значущість та практичне значення дисертації. Зокрема, матеріали дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Чорноморського національного університету імені Петра Могили при викладанні таких дисциплін «Фінансовий ринок», «Страхування», «Ринок фінансових послуг» при підготовці здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (довідка №03/191-08 від 31.03.2026).

Наукові та практичні результати, які стосуються формування рекомендацій щодо основних напрямів фінансової політики на ринку небанківських фінансових установ, впроваджено в діяльність страхової компанії ПрАТ «УСК «КНЯЖНА ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП» (довідка №1 від 30.03.2026 року) та враховані у діяльності ПрАТ СК «АРСК» (довідка б/н від 30.03.2026 року).

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 5 наукових працях загальним обсягом 3,01 авт. арк. (особисто автору належить 3,01 авт. арк.), з яких 5 – у наукових фахових виданнях України та 4 публікації апробаційного характеру в інших наукових виданнях.

Зміст опублікованих праць охоплює ключові результати дисертаційного дослідження, зокрема теоретичні узагальнення, методичні підходи та практичні аспекти управління ринком НБФУ.

Вивчення публікацій автора дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про їх відповідність вимогам щодо кількості, змісту і достатньої повноти відображення результатів наукового дослідження. Внесок дисертанта у

роботи, опубліковані у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Фарапонова Г.А.

Оцінка змісту та дотримання академічної доброчесності

Оцінка змісту дисертаційної роботи Фарапонова Г.А. та публікацій здобувача свідчить про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності, фальсифікації, фабрикації чи інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійність виконання дослідження. Дисертація містить посилання на джерела інформації; у випадку використання розробок, ідей, відомостей, тверджень; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Проведене дисертаційне дослідження відзначається належним науковим рівнем та ґрунтовним аналізом проблем управління фінансами підприємств ІТ-галузі. Водночас у процесі ознайомлення з роботою виникають окремі дискусійні питання та зауваження.

1. Попри актуальність теми автор недостатньо дослідив вплив війни на небанківський фінансовий сектор України. Автор міг би більше торкнутися таких моментів, як ризики при здійсненні страхової діяльності, та адаптивність суб'єктів НБФУ в умовах війни;

2. Порівняння пенсійних систем України, Польщі та Швеції у взаємозв'язку з інвестиційним ринком країн демонструє значну відсталість України у впровадженні повноцінного другого, третього рівнів пенсійного забезпечення. Добровільне пенсійне забезпечення через НПФ покриває лише 0,39% потреб осіб пенсійного віку. Таблиця 3.6. на с. 210-211 «Порівняння пенсійних систем України, Польщі та Швеції у взаємозв'язку з інвестиційним ринком країн станом на 2024 рік» описує цю ситуацію. Для повноти картини рекомендуємо включити в цю таблицю додатково такі країни як : Чехія, Литва, Латвія, Естонія.

3. Запропоновані заходи щодо впровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи із встановленням ставки внесків на рівні 2–2,5% є економічно аргументованими. Разом з тим, доцільно було б ширше врахувати і описати ризики, пов'язані з низьким рівнем довіри населення до фінансових інституцій, нестабільністю доходів домогосподарств та функціонуванням економіки в умовах воєнного стану.

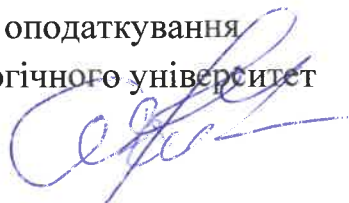
Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Фарапонова Г.А. на тему «Фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ», є завершеною, самостійно виконаною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальне наукове завдання щодо впливу фінансової політики держави на розвиток ринку небанківських фінансових установ та сформовано рекомендації для вдосконалення фінансової політики на страховому, фондовому, інвестиційному ринках в умовах пенсійної реформи.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Фарапонова Г.А. на тему «Фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ», відповідає тематиці у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та вимогам постанови КМУ № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Фарапонов Геннадій Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

 Наталя ТРУСОВА

Підпис д.е.н., професора Н.В. Трусової засвідчую:
Начальник відділу кадрів
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного

 Катерина ГАНЧУК